

Öğrenme Çıktısı: SB.5.1.1. Dâhil olduğu gruplar ve bu gruplardaki rolleri arasındaki ilişkileri çözümleyebilme

Kolay

Ali; evde evlat, okulda öğrenci, izci kulübünde ise izci rolündedir.

Ali'nin dâhil olduğu gruplardan iki tanesini ve bu gruplardaki rollerini yazınız.

Aile grubu: Evlat rolü

Okul grubu: Öğrenci rolü (veya İzci kulübü grubu: İzci rolü)

Puanlama Anahtarı (Rubrik):

Tam Puan: İki grubu ve bu gruplardaki rolleri doğru eşleştiren yanıtlar.

Kısmi Puan: Sadece bir grubu ve rolünü yazan yanıtlar.

Puan Alamaz: Yanlış veya ilgisiz yanıtlar.

Öğrenme Çıktısı: SB.5.1.1. Dâhil olduğu gruplar ve bu gruplardaki rolleri arasındaki ilişkileri çözümleyebilme

Orta

Mert; ailesinde "Ağabey", okulunda "Sınıf Başkanı", izci kulübünde ise "Kulüp Lideri" rollerine sahiptir. Hafta sonu gerçekleşecek olan izci kampı sorumluluğu ile hasta kardeşine göz kulak olma görevi aynı güne denk gelmiştir. Mert, aynı gün sınıf başkanı olarak okuldaki geri dönüşüm projesinin haftalık duyurusunu da organize etmek zorundadır. Mert, birincil (aile) ve ikincil (okul, kulüp) gruplardaki rollerinin getirdiği sorumluluklar arasında bir rol çatışması yaşamaktadır.

Mert'in yaşadığı bu rol çatışmasını çözebilmesi için birincil ve ikincil gruplardaki sorumlulukların aciliyet durumu, toplumsal etkisi ve yetki devri imkânlarını dikkate alarak nasıl bir öncelik sıralaması yapması gerektiğini gerekçesiyle çözümleyiniz.

Mert, ailevi sorumluluğunu (kardeşinin bakımı) birinci sıraya almalıdır; çünkü birincil gruptaki insani ve acil durumların ertelenmesi mümkün değildir. İkincil gruptaki sınıf başkanlığı görevinde yetki devri yapılabileceği için duyuru organizasyonunu başkan yardımcısına devretmelidir. İzci kulübündeki rolü için ise kulüp yöneticileriyle iletişime geçerek durumu bildirmeli ve telafi seansı talep etmelidir. Bireyler yetki devri ve aciliyet durumuna göre hareket ederek rol çatışmasını yönetmelidir.

Puanlama Anahtarı:

Tam Puan: Birincil/ikincil grup farkını göz önüne alarak aciliyet, yetki devri ve iletişim stratejisini mantıksal gerekçelerle çözen yanıtlar.

Kısmi Puan: Doğru bir sıralama yapan ancak yetki devri veya grup türü gerekçelendirmesini eksik bırakan yanıtlar.

Puan Alamaz: Yanlış veya yüzeysel yanıtlar

Öğrenme Çıktısı: SB.5.1.1. Dâhil olduğu gruplar ve bu gruplardaki rolleri arasındaki ilişkileri çözümleyebilme

Zor

Mehmet Ali, ortaokul 5. sınıf öğrencisi olmanın yanı sıra ailesinin en büyük çocuğudur. Hafta içi sabahları okuluna giderek 5-A sınıfında derslere katılan Mehmet Ali, sınıf öğretmeninin rehberliğinde yürütülen "Yeşil Çevre Kulübü"nde başkanlık görevini yürütmektedir. Burada kulüp toplantılarını yönetmekte ve arkadaşları arasında görev dağılımı yapmaktadır. Hafta sonlarında ise mahallelerindeki amatör futbol takımının kalecisidir. Bir Cuma akşamı Mehmet Ali; ertesi gün aynı saat diliminde hem futbol takımının şampiyonluk maçının, hem kulüp başkanı olarak mahalle parkında düzenleyeceği fidan dikim etkinliğinin, hem de evde aniden rahatsızlanan küçük kardeşine göz kulak olma görevinin çakıştığını fark etmiştir. Mehmet Ali, dâhil olduğu gruplardaki rollerinin getirdiği sorumluluklar arasında bir rol çatışması yaşamaktadır.

a) Mehmet Ali'nin yer aldığı grupları ve bu gruplardaki rollerini metinden çıkararak yazınız.

Aile Grubu: Ağabey Evlat rolü

Okul / Sınıf Grubu: Öğrenci rolü

Öğrenci Kulübü Grubu: Yeşil Çevre Kulübü Başkanı rolü

Spor Takımı Grubu: Futbol Takımı Kalecisi rolü

b) Mehmet Ali'nin yaşadığı rol çatışmasını çözebilmesi için rolleri ve sorumlulukları arasındaki ilişkiyi göz önüne alarak nasıl bir öncelik sıralaması ve görev paylaşımı yapması gerektiğini gerekçesiyle çözümleyiniz.

Mehmet Ali, sorumlulukların aciliyeti ve hayati önemini dikkate almalıdır. İlk olarak aile grubunda hasta kardeşine destek olma sorumluluğu insani ve acil bir durum olduğundan aile içi iletişimi önceliklendirmelidir. Kulüp başkanlığı rolünde ise yetki devri imkânı bulunduğundan fidan dikim sorumluluğunu başkan yardımcısına devredebilir. Takımdaki kalecilik rolü için de maç saatini dikkate alarak yedek kaleci ve antrenörle iletişime geçmelidir. Bireyler rollerini yönetirken aciliyet durumuna ve yetki paylaşımına göre denge kurmalıdır.

Puanlama Anahtarı (Rubrik):

Tam Puan: Tüm grupları ve rolleri eksiksiz tespit eden (a) ve sorumluluk çakışmasını mantıklı bir önceliklendirme ile yetki/görev paylaşımı analizi yaparak çözen (b) yanıtlar.

Kısmi Puan: Grupları ve rolleri doğru tespit eden ancak çözümlere yönelik analitik gerekçelendirmeyi eksik bırakan yanıtlar.

Puan Alamaz: Yanlış, eksik veya senaryoya ilgisiz yanıtlar.

Öğrenme Çıktısı: SB.5.1.2. Kültürel özelliklere saygı duymanın birlikte yaşamaya etkisini yorumlayabilme

Kolay

Sınıfına farklı bir şehirden nakil olan arkadaşının şivesine ve giyim tarzına saygı duyan Selim, ona hemen sınıfı gezdirmiş ve uyum sağlamasına yardım etmiştir.

Selim'in arkadaşının kültürel özelliklerine saygı göstermesi, sınıftaki arkadaşlık ortamını nasıl etkilemiştir? Kısaca açıklayınız.

Farklılıklara saygı duymak sınıfta arkadaşlık bağlarını güçlendirmiş, uyumu ve huzurlu bir şekilde birlikte yaşamayı kolaylaştırmıştır.

Puanlama Anahtarı (Rubrik):

Tam Puan: Kültürel saygının olumlu etkisini (arkadaşlık, uyum, huzur vb.) belirten yanıtlar.

Kısmi Puan: Etkiyi olumlu olarak belirten ancak gerekçelendiremeyen yanıtlar.

Puan Alamaz: Yanlış veya ilgisiz yanıtlar.

Öğrenme Çıktısı: SB.5.1.2. Kültürel özelliklere saygı duymanın birlikte yaşamaya etkisini yorumlayabilme

Orta

Farklı coğrafyalardan yoğun göç alan bir mahallede, yerleşik halk ile yeni gelenler arasında başlangıçta giyim tarzı, mutfak kültürü ve konuşma şivelerindeki farklılıklar nedeniyle önyargılar oluşmuş ve mahallede gruplaşmalar yaşanmıştır. Mahalle muhtarlığı bu durumu aşmak için "Ortak Mutfak ve Kültür Evi" projesini başlatmıştır. Mahalleliler birbirlerinin yemeklerini yapıp geleneklerini tanıdıkça önyargıların yerini karşılıklı saygı ve dostluk almıştır.

Farklı kültürel özelliklere saygı gösterilmesinin ve kalıp yargıların kırılmasının; mahalledeki toplumsal uyum, güven ortamı ve birlikte yaşama kültürüne uzun vadeli etkilerini yorumlayınız.

Kültürel özelliklere saygı duyulması önyargıları ve gruplaşmaları ortadan kaldırır. Farklılıkların birer sorun değil zenginlik olarak kabul edilmesi, bireyler arasında empati ve güven ortamını inşa eder. Bu durum toplumsal çatışmaları önleyerek uzun vadede kentsel aidiyeti, toplumsal huzuru ve birlik bilincini güçlendirir.

Puanlama Anahtarı (Rubrik):

Tam Puan: Kültürel saygının önyargıları kırma, güven ortamı oluşturma ve toplumsal uyuma etkisini sosyolojik derinlikle yorumlayan yanıtlar.

Kısmi Puan: Olumlu etkilerden bahseden fakat toplumsal uyum ve güven ortamı arasındaki nedensellik bağını yüzeysel kuran yanıtlar.

Puan Alamaz: Yorum içermeyen veya ilgisiz yanıtlar.

Öğrenme Çıktısı: SB.5.1.2. Kültürel özelliklere saygı duymanın birlikte yaşamaya etkisini yorumlayabilme

Zor

Tarihî İpek Yolu üzerinde bulunan ve farklı coğrafyalardan göç almış heterojen yapılı bir ilçede, farklı kültürel geleneklere sahip topluluklar yıllardır yan yana yaşamaktadır. İlçede her yıl düzenlenen geleneksel panayırda bazı gruplar kendi önyargıları sebebiyle farklı yörelere ait yemekleri, halk oyunlarını ve giyim tarzlarını eleştirmekte ve ortak alan kullanımında anlaşmazlıklar yaşamaktaydı. Bu durum kasabadaki sosyal bağların zayıflamasına ve mahalleler arasında gruplaşmalara yol açmıştı.

Yerel yönetim ve mahalle muhtarları, durumu düzeltmek amacıyla "Kültürlerarası Kardeşlik Projesi" başlatarak farklı geleneklerden temsilcilerin ortak stantlar açmasını ve birbirlerinin geleneksel yemeklerini birlikte hazırlamalarını sağladı. Zamanla ilçe halkı birbirinin kültürünü tanıdıkça önyargıların yerini merak, takdir ve dostluk aldı.

a) Metinde başlangıçta yaşanan anlaşmazlıkların ve toplumsal ayrışmanın temel sebebini kültürel kavramlar çerçevesinde açıklayınız.

Başlangıçtaki anlaşmazlıkların temel sebebi; farklı kültürel özelliklere karşı var olan önyargılar, hoşgörüsüzlük ve başkalarının yaşam tarzı ile geleneklerini bir zenginlik olarak görmek yerine eleştirmektir. Farklılıklara saygı gösterilmemesi gruplaşmaya neden olmuştur.

b) Kültürel özelliklere saygı gösterilmesinin ve önyargıların kırılmasının ilçedeki birlikte yaşama kültürüne, toplumsal huzura ve aidiyet duygusuna olan etkisini metindeki dönüşümden hareketle yorumlayınız.

Farklı kültürel unsurların tanınması ve bunlara saygı duyulmasıyla önyargılar ortadan kalkmış, yerini karşılıklı anlayış ve empatiye bırakmıştır. Bu durum toplumsal çatışmayı önlemiş; güven, huzur ve ortak yaşama arzusunu pekiştirmiştir. Farklılıkların birer zenginlik olarak kabul edilmesi toplumsal uyumu ve birlik bilincini güçlendirmiştir.

Puanlama Anahtarı (Rubrik):

Tam Puan: Önyargı ve kültürel saygısızlığın olumsuzluklarını doğru analiz eden (a) ve kültürel saygının toplumsal barış ile bütünleşmeye etkisini nitelikli biçimde yorumlayan (b) yanıtlar.

Kısmi Puan: Metindeki durumu özetleyen ancak kültürel saygı ile toplumsal uyum arasındaki nedensellik bağına tam kuramayan yanıtlar.

Puan Alamaz: Yorum içermeyen veya ilgisiz yanıtlar.

Öğrenme Çıktısı: SB.5.1.3. Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katkı sağlayabilme

Kolay

Yardımlaşma ve dayanışma, toplumda insanların birbiriyle kaynaşmasını ve zor zamanların kolayca atlatılmasını sağlar.

Okulunuzda veya çevrenizde katılabileceğiniz bir yardımlaşma faaliyetine örnek veriniz.

Okulda ihtiyaç sahibi öğrenciler için kitap veya kırtasiye toplama kampanyasına katılmak (veya giysi yardımı yapmak / yaşlı bir komşunun poşetlerini taşımak).

Puanlama Anahtarı (Rubrik):

Tam Puan: Uygun ve geçerli bir yardımlaşma/dayanışma örneği veren yanıtlar.

Kısmi Puan: Uygun ve geçerli bir yardımlaşma/dayanışma örneğine yakın yanıtlar.

Puan Alamaz: Yanlış veya ilgisiz yanıtlar.

Öğrenme Çıktısı: SB.5.1.3. Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katkı sağlayabilme

Orta

Bir dağ köyündeki ilkokul öğrencilerinin kırtasiye ve kışlık giysi ihtiyacı olduğunu öğrenen 5. sınıf öğrencileri, okullarında "Kardeş Okul Dayanışma Kampanyası" başlatmıştır. Öğrenciler kendi imkânlarıyla topladıkları kitap ve kışlık giysileri özenle paketleyip köy okuluna ulaştırmışlardır.

a) Yapılan bu faaliyetin toplumsal birliğin sürdürülmesindeki önemini açıklayınız.

Yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri, insanlar arasındaki gönül bağlarını güçlendirir, paylaşma duygusunu geliştirir ve toplumsal birliği pekiştirir.

b) Siz de okulunuzda benzer bir yardımlaşma faaliyetine nasıl katkı sağlayabileceğinizi bir örnekle açıklayınız.

Ben de okulumuzda "Sevgi Kütüphanesi" kampanyası düzenleyip okuduğum fazla kitapları bağışlayarak bu faaliyete katkı sağlayabilirim.

Puanlama Anahtarı (Rubrik):

Tam Puan: Faaliyetin toplumsal birliğe katkısını doğru açıklayan (a) ve uygulanabilir kişisel bir katkı örneği veren (b) yanıtlar.

Kısmi Puan: Sadece a veya sadece b maddesini doğru yanıtlayan yanıtlar.

Puan Alamaz: Yanlış veya eksik yanıtlar.

Öğrenme Çıktısı: SB.5.1.3. Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katkı sağlayabilme

Zor

Ülkemizde meydana gelen şiddetli bir doğal afet sonrasında, afetten etkilenen bölgedeki insanların barınma, beslenme ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması için ülke genelinde geniş çaplı bir seferberlik başlatılmıştır. Bir ortaokulda öğrenim gören 5. sınıf öğrencileri, afetin ardından sadece anlık yardım toplamının yeterli olmadığını; afetzedede çocukların moral ve motivasyonlarını artıracak, eğitim süreçlerinden kopmamalarını sağlayacak sürdürülebilir bir dayanışma projesine ihtiyaç olduğunu düşünmüşlerdir. Öğrenciler, öğretmenlerinin rehberliğinde "Oyuncaklı Kütüphane ve Mektup Kardeşliği" adını verdikleri bir dayanışma faaliyeti planlamışlardır.

a) Metinde bahsedilen türden nitelikli yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerinin, kriz dönemlerinde toplumsal birliğin ve millî beraberliğin korunmasındaki rolünü açıklayınız.

Zor zamanlarda gerçekleştirilen dayanışma faaliyetleri, toplumun fertleri arasında kader birliği ve güçlü bir gönül bağı kurar. Çaresizlik hissini ortadan kaldırarak yalnız olunmadığını hissettirir. Toplumsal dokuyu ve millî birliği ayakta tutarak bölünmeyi ve yalnızlaşmayı önler.

b) Siz de bu projeye benzer şekilde, toplumda dezavantajlı bir gruba (yaşlılar, engelliler, ihtiyaç sahibi öğrenciler vb.) yönelik sürdürülebilir bir yardımlaşma faaliyeti planlayınız. Planınızda faaliyetin adını, hedef kitlesini ve toplumsal birliğe sağlayacağı katkıyı belirtiniz.

Örnek Proje: "Dijital Torun - Bilgi Köprüsü Projesi". Hedef Kitle: Huzurevinde yaşayan veya yalnız ikamet eden yaşlı bireyler. Katkı: Öğrencilerin haftada bir gün yaşlıları ziyaret ederek onlara akıllı cihaz kullanımı öğretmesi ve sohbet etmesi. Bu faaliyet kuşaklararası bağı güçlendirir, yaşlıların yalnızlığını giderir ve toplumsal birliği pekiştirir.

Puanlama Anahtarı (Rubrik):

Tam Puan: Toplumsal birlik ve dayanışma ilişkisini kriz bağlamında açıklayan (a) ve hedef kitlesi, adı, içeriği ile toplumsal katkısı net olan orijinal bir proje planı sunan (b) yanıtlar.

Kısmi Puan: Dayanışmanın önemini açıklayan ancak kendi proje planında somut detayları eksik bırakan yanıtlar.

Puan Alamaz: Yanlış, yetersiz veya ilgisiz yanıtlar.

Öğrenme Çıktısı: SB.5.2.1. Yaşadığı ilin göreceli konum özelliklerini algılayabilme

Kolay

Bir yerin dağlara, denizlere, komşu illere, ticaret ve ulaşım yollarına göre konumuna göreceli konum denir.

Yaşadığınız veya bildiğiniz bir ilin göreceli konumuna ait bir özelliğini yazınız.

İstanbul'un deniz kıyısında bulunması ve boğazlara sahip olması (veya Ankara'nın Türkiye'nin merkezinde yer alması ve ulaşım yollarının kesişim noktasında bulunması).

Puanlama Anahtarı (Rubrik):

Tam Puan: İlin bağlı/göreceli konumuna ait geçerli tek bir özellik belirten yanıtlar.

Puan Alamaz: Yanlış veya ilgisiz yanıtlar.

Öğrenme Çıktısı: SB.5.2.1. Yaşadığı ilin göreceli konum özelliklerini algılayabilme

Orta

5. sınıf öğrencisi Mert, yaşadığı ili arkadaşına tanıtırken şu ifadeleri kullanmıştır: "Bizim ilimiz, önemli ticaret ve kara yollarının kesişim noktasında yer alır. Çevresinde verimli ovalar bulunur ve komşu illere kıyasla büyük bir liman kentine çok yakındır."

Mert'in belirttiği ifadelerden hareketle, yaşadığı ilin göreceli konumuna ait iki özelliği yazınız ve bu özelliklerin ilin ekonomik faaliyetlerine etkisini açıklayınız.

Önemli ulaşım yollarının kesişiminde yer alması ve limana yakınlığı: Ticaretin ve ulaşımın gelişmesini sağlar.

Çevresinde verimli ovaların bulunması: Tarımsal üretimin ve tarıma dayalı sanayinin gelişmesini sağlar.

Puanlama Anahtarı (Rubrik):

Tam Puan: İki göreceli konum özelliğini metinden doğru tespit edip bunların ekonomiyle ilişkisini açıklayan yanıtlar.

Kısmi Puan: Göreceli konum özelliklerini yazan ancak ekonomik faaliyetlerle ilişkisini eksik bırakan yanıtlar.

Puan Alamaz: Göreceli konum kavramıyla ilgisi olmayan veya eksik yanıtlar.

Öğrenme Çıktısı: SB.5.2.1. Yaşadığı ilin göreceli konum özelliklerini algılayabilme

Zor

A ili, etrafı dağlarla çevrili karasal bir il olmasına rağmen; son yıllarda yapılan tüneller, hızlı tren hatları ve inşa edilen uluslararası lojistik merkezi sayesinde bölgesel bir ulaşım ve ticaret kavşağı hâline gelmiştir. A ilinin coğrafi konumu değişmediği hâlde, yaşanan bu gelişmeler ilin ekonomik değerini katlamıştır.

a) Metinden hareketle, ulaşım ve altyapı yatırımlarının bir ilin göreceli konumunu ve değerini nasıl değiştirebildiğini açıklayınız.

İnsan eliyle yapılan tüneller, demir yolları ve lojistik merkezler, bir ilin ulaşım ağlarına bağlanmasını sağlar. Bu altyapı yatırımları ilin ticaret potansiyelini artırarak göreceli konumunun değerini yükseltir.

b) Deniz yolu taşımacılığının aksadığı küresel bir kriz durumunda, A ilinin göreceli konumunun sağladığı avantajları gerekçeleriyle açıklayınız.

Deniz yolunun aksadığı bir krizde, A ilinin sahip olduğu karayolu, demir yolu ve lojistik merkez bağlantıları kara taşımacılığını öne çıkarır. İlin kavşak noktasında bulunması ürün sevkiyatının kesintisiz sürmesini sağlayarak ili stratejik ve ekonomik açıdan avantajlı hâle getirir.

Puanlama Anahtarı (Rubrik):

Tam Puan: Göreceli konumun değerinin altyapı ile değişebilirliğini çözen (a) ve kriz durumunda kara/demir yolu ulaşım ağlarının sağladığı avantajı doğru gerekçelendiren (b) yanıtlar.

Kısmi Puan (5 Puan): Göreceli konumu doğru açıklayan fakat kriz senaryosundaki gerekçelendirmeyi eksik bırakan yanıtlar.

Puan Alamaz (0 Puan): Yanlış veya ilgisiz yanıt verenler.